

„Ook had de Heere God gesproken.”

Ook had de Heere God gesproken: Het is niet goed, dat de mens alleen zij; Ik zal hem een hulp maken, die als tegen hem over zij.
Genesis 2 : 18.

Van de afgoden zingt de psalmist: „Zij hebben een mond, maar spreken niet,” en tegenover die afgoden verheft hij in zijn lied met alle heiligen dien God „die spreekt en het is er, die gebiedt en het staat er.”

Dat spreken, is in God geen zich schikken naar den mensch, want eer nog de mensch geschapen was, zoo lezen we, *„spreek God”*; „Daar zij licht,” en zie, er was licht. En zelfs aan die schepping van het licht, was de schepping van hemel en aarde, eveneens door een *„spreek”* Gods, voortgegaan; want immers „door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt en door den Geest zijns monds al hun heit.”

Van een *„wijgend”* God weet de Heilige Schrift niets. *Niet* te spreken, is het merktaken der stomme afgoden; maar van Jehova heet het: „Hoor, mijn volk, en Ik zal spreken,” en het Nieuw Verbond getuigt van het Oude: „God voormaals op vele wijze tot de vaders gesproken hebbende door de profeten, heeft in deze laatste dagen tot ons gesproken door den Zoon.”

Staat er in Psalm 94: „Zou Hij, die het oerplant heeft, niet hooren? Zou Hij, die het oog geformeerd heeft, niet zien?” — wie voegt er dan niet in één adem bij: „Zou Hij, die den mond schiep, niet spreken?”

Als Mozes bedremdeld is, om op audientie bij den koning van Egypte te gaan, vraagt God hem: „Wie heeft den mensch den mond gegeven?” als wilde Hij zeggen: „Ik heb u immers het spraakvermogen ingeschapen;” en daarom volgt er dan ook: „En nu, ga henen, en Ik zal met uwen mond zijn en Ik zal u leeren wat gij spreken zult.”

Zoo volkomen zeker zijn de zieners van het feit, dat ze de stemme Gods beluisterden, dat ze schier elke profetie met het opschrift: „Alzoo zegt de Heere” aanvangen, en dat zelfs een Bileam betuigt: „Wat de Heere spreken zal, dat zal ik spreken.”

En als van de hoogte van den Sinai het wonder geluid tot het oor van al het volk in de vlakke is doorgedrongen, dan ondergaat al het volk op zoo indrukwekkende wijze de overmacht van het Goddelijk Woord, dat benauwdheid der zielen hen aangrijpt, en ze tot Mozes vluchten, zeggende: „Spreek gij met ons, maar laat de Heere met ons niet spreken.”

Voor al dat spreken van God op den Sinai moet dan ook zoo klaar en helder een spreken in menselijke woorden zijn geweest, dat Mozes in zijn afscheidsred tot het volk zegt: „Vraag toch naar de vorige dingen, of ooit zulk een groot ding geschied zij, dat een volk gehoord hebbe de stemme Gods, sprekende uit het midden des vuurs, gijlijk gij gehoord hebt.”

En als Samuel, wanende dat Eli hem riep, door Eli ontwaart dat zulk een roepen een *„stemme Gods”* kan wezen, knielt de jonge man eerbiedig in den Tabernakel neder, en zegt in heilige ontroering: „Spreek Heere, uw knecht hoort.”

Het gaat daarom niet aan, al zulk spreken Gods in *„overdrachtelijke”* zin te verklaren, en te *„moeten”* niet zeggen, dat God eigenlijk *niet* spreekt maar den mensch iets beseffen doet, en dat de mensch, in wien dit besef opkwam, zich dit valsche als een spreken Gods voorstelt.

Reeds wie dit zegt, brak met de Heilige Schrift. De Schrift toch verhaalt u op een wijze, dat het duidelijker niet kan; hoe ze wel waarlijk bedoelt u te zeggen, dat God op vele wijze, ja, maar dan toch ook in zeer eigenlijke, werkelijke zin, als een man tot zijn broeder in hoorbare klanken en met menselijke woorden gesproken heeft.

Wie, zoo vraagt de Heere, heeft den mensch den mond gegeven, ben Ik het niet? En al wie nog in een schepping des menschen door Gods almachtigheid geloof, zegt hier Amen op.

Maar dan, let en merk er op, volgt hier ook uit, dat het denkbeeld, of wilt ge de idee, om een wezen te scheppen dat spreken kan, en dus de voorstelling van wat spreken zijn zou, en het uitdenken van het orgaan, waardoor de mensch zou spreken, in God is opgekomen, nog eer er een enig mensch was, of ooit één enig mensch één enkel woord met menselijke stem had uitgesproken.

Spreekt het nu voorts vanzelf, dat de wetten en ordonnantien, die onze menselijke taal, zoo wel wat de taalregels als de geluidswetten aangaat, niet door ons menschen, maar door een hogere macht boven ons zijn vastgesteld, en dat het van het orgaan, van deze regels afhangt, hoe onze menselijke taal worden zou, dan moet onze taal door God uitgedacht en door God bepaald zijn, alvorens wij ze door zijn heilig bestel ontvingen.

En is dit nu alsoo, dat het denkbeeld zelf van taal en spreken, en de menselijke vorm van de taal, en de regels der taal, en de woorden, klankvorming, bij God geweest zijn, eer wij ze aanwenden konden, keert dan niet de orde om, wie zegt dat het spreken in God *„overdrachtelijk”* is, en moet niet veelvuldig beelden, dat alle spreken eerst in God was, en dat het uit God op ons is overgedragen?

God sprak: „Laat ons menschen maken naar ons beeld en naar onze gelijkenis.” En erkent ge nu, dat de taal de uitingsvorm van ons bewustzijn is, en dat het bewustzijn den mensch maakt, wie betwist dan nog, dat de mensch alleen daarom taal en spraakvermogen bezit, omdat hij het beeld draagt van den Eeuwigen-Oncindige, van wiens wezen het *„uit spreken”* van zijn Goddelijke gedachten kortweg onafscheidelijk is?

Ook die zelfgenoegzame wetenschap, die buiten de Schrift rekent, had de vraag gesteld, van waar den mensch de menselijke taal was toegekomen.

Die taal kwam niet uit ons zelve, zeide men dan. Ze moest van ergens elders, ze moest van buiten den mensch aan den mensch zijn toegekomen.

En nu stond men voor twee mogelijkheden. Boven ons staat onze God, en beneden ons staat het dier. Onze taal kon dus uitvloeisel en afdruk zijn van een hooger spreken Gods, of wel nabootsing en uitwerking van het geluid dat het dier uitstoot.

En toen heeft het den wijzen onder deze mannen der wetenschap goedgevallen, om van God het aangezicht af te wenden, en liever uit het dier dan uit Hem den oorsprong van ons menselijk spreken af te leiden.

Een valsche wetenschap, die er nog omlaags

een van haar hoogepriesters toe leidde, om, niet het eeuwige-Goddelijke, maar om het eeuwige-dierlijke te roemen, als het steunpunt van ons menselijk aanzijn.

Maar in wie geloof, komt al wat in hem is, tegen zulk onheilg beweren op. Al wat *geest* is spreekt. De engelen zijn geesten en ze spreken, de mensch is een geest en hij heeft de gave van spreken ontvangen, en beiden, mensch en engel, zijn met die gave der sprake toegerust, alleen omdat ze geesten zijn naar God, die de Geest is, geschapen.

Omdat God spreekt, daarom en daarom alleen spreken ook zij.

En zeg nu niet, dat voor het spreken een mond, en voor een mond een lichaam noodig is, en dat alzoo, wijl God een *Geest* is, en alle lichamelijke gedaante van Hem verre is te houden, dus ook aan geen *eigenlijk* spreken van God kan worden gedacht.

Of zijn ook niet de engelen zonder lichaam, en zingen ze dan hun lied voor den Eeuwige niet?

En ook, als de gezaligen uit het leven wegsterven, scheidt dan de ziel niet van het lichaam? En waant ge dan soms, dat de volmaakt rechtvaardigen voor den Troon tot aan den dag der Opstanding toe, met stonheid zullen geslagen zijn? Abraham, David, Jesaia, Johannes sinds hun sterf stom en sprakeloos en zwijgend voor God?

Dat het spreken *andere* toegaat bij geesten, die onlichamelijk zijn, en bij hen die in het lichaam verkeeren, ontken niemand. Maar is dan onze gebrekkige taal al de taal, in u de hoogste taal? Of zegt Paulus de apostel u niet, dat hij opgetrokken is geweest in den derden hemel, en daar gehoord heeft woorden, die voor ons, in onzen gebrekkigen toestand, niet zijn om uit te spreken.

En in zooverre ja, is er een zich schikken van God naar den mensch, als Hij hem na den zondeval aanspreekt, in zijn door dien val ontredde, straks bij Babylons torenbouw uiteengerukte taal.

Maar als ge beweren woudt, dat God niet op de wijze, waarop Hij den mensch ons laat toespreken, ook zelf ons kan toespreken, dan zij u toch afgevraagd, of het dan God schortten zou aan de *gedachten*, die in het woord belichaamd worden, of aan de kennis der *woorden*, die Hij ons zelf geleerd heeft, of eindelijk aan de mogelijkheid, om rechtstreeks de lucht in trilling te brengen, die onder ons in trilling wordt gebracht door adersucht en spraakorgaan?

En daarom van niets anders gaan alle deze overleggingen, alsof God niet spreken kon, uit, dan van de zotte inbedding, alsof ons bewustzijn, onze kennis, onze gedachten, onze woorden voor die gedachten, en onze klanken voor die woorden, uit ons en door onszelf voortgedacht en geformeerd waren, zoodat God ze bij ons had waar te nemen, en ze ons nadoen moest; terwijl het toch omgekeerd voor een iegelijk die nog in „God Almachtig, den Schepper des hemels en der aarde” geloof, zekerder dan de zekerheid zelve vaststaat, dat alle deze dingen, die het spreken mogelijk maken, eerst in God zijn, geweest, door God zijn uitgedacht, door God geformeerd zijn, en uit Hem en door Hem ons ingeschapen en ons uit genade verleend zijn.

Aldus treedt dan ook de ernst aan het licht van wat Jezus zoo wonderbaar sprak, dat de mensch eens rekenschap zal geven van elk ijdel woord op aarde gesproken.

Bij onze luchtachtige opvatting van sprake, taal en woord past dat zeggen niet. Of is niet onze mond onze, en ons spreken in onze macht?

Maar is ons spreken een trek in ons van het beeld van God; spreken wij, omdat zijna het spreken is; en is alzoo ons menselijk spreken het hanteeren van een in oorsprong Goddelijk instrument, — dan treedt ook op eenmaal onze taal en ons spreken in veel hooger, in ten deele zelfs heilige betekenis voor ons.

Dan verstaan we op eenmaal de *„macht”* van het woord, de bezieling en de kracht die van menselijke taal kan uitgaan, de werking die ze uitricht, de gevolgen die het gesproken woord schept.

Uw sprake is dan niet meer een ijdel geklap, maar een hanteeren van een vuur dat koesteren en bezielen, maar ook verzengen en verschoonen kan.

En ge gevoelt dan drang en beboethe in u opkomen, om ook voor uw taal en uw woord te bidden: Heere, zet een wacht voor mijn lippen.

Ook uw spreken gaat dan een plaats innemen in uw *„verantwoordelijk”* leven. Die verantwoordelijkheid ook voor uw taal en uw woord, gaat u op de ziel wegen.

Op de ziel wegen ook uw roeping, om uw taal te kennen, om uw sprake te oefenen, en er de macht van te ontwikkelen die er in zit. Een taalles op school, een spraakoefening om bezield te spreken, wordt een dienst in den Voorhof.

Te *„zwijgen”*, waar spreken plicht is, wordt dan het kind van God tot zonde.

En als hij alleen, of met anderen, de groote werken Gods mag *„verkondigen”*, of het lied des lofs van de ontfermingen zijns Gods mag *„zingen”*, of in het *„heil gedielt”* tot God zelf mag spreken, dan ontwaart hij in heilige verrukking, hoe in al zulk spreken, van zijn God en tot God, zijn menselijke taal eerst recht opklimt tot haar heiligste bestemming.

Register op E VOTO.

Er is een naam-, zaak- en tekstregister op de vier Deelen van *E Voto* in gereedheid gebracht, dat voor de premie-inteekenaars op dit werk verkrijgbaar wordt gesteld tegen den prijs van vijf en zeventig cents. Voor de overige koopers van *E Voto* tegen den prijs van een gulden vijf en twintig cents.

Premie-inteekenaars op *E Voto*, die dit Register in hun bezit wenschen te hebben, worden hiernaaf uitgenodigd bij de abonnementsgelden voor de *„Heraut”* in Januari vijf en zeventig cents extra te voegen, of f 0.75 in postwissel te zenden.

Zij, voor wie dit opeens te veel mocht zijn, kunnen volstaan met in Januari 1897, in April 1897 en in Juli 1897 telkens bij het abonnementsgeld vijf en twintig cents over te maken.

Aan alle premie-inteekenaars, tevens

abonneuten, die hiernaar voldoen, zal bedoeld Register, zoodra het van de pers komt, en de vijf en zeventig cents betaald zijn, franco aan huis worden toegezonden.

P. S. Nog slechts 300 van de 1500 inteekenaars op *E Voto* hebben dusver zich aangemeld.

Zij men zoo goed, zich spoedig op te geven. Anders worden er te weinig exemplaren gedrukt en kan men naderhand er geen meer krijgen.

Amsterdam, 26 Febr. 1897.

Quaestie van Oud-Beierland.

Later dan we hoopten zijn we in het bezit gekomen van het verhandelde in de zaak van Oud-Beierland, bij de Arrondissements-rechtbank te Dordrecht, op 13 Januari 1897.

Thans haasten we ons, het stuk in extenso mede te deelen.

Het luidt aldus:

Voorzitter: Mr. W. Gorter.
Rechters: Mrs. D. van Tienen Jansse en K. M. Phaff.

Off. van Justitie: Mr. L. U. N. F. M. Ridder van Rosenthal.

De Gereformeerde kerk te Oud-Beierland A, ten deze vertegenwoordigd door haren kerkeraad, thans bestaande uit F. D., consulent; J. v. d. B. en T. van 't G., ouderlingen; A. N. en G. v. D., diakenen, eischeres, procureur Mr. A. den Bandt, tegen

1°. C. W., voeger predikant bij de Gereformeerde kerk te Oud-Beierland A; 2°. D. B., boekverkoop; 3°. W. v. d. W., arbeider; 4°. E. de V., bezemmaker; 5°. K. v. d. S., arbeider en 6°. C. van 't H., arbeider, allen wonende te Oud-Beierland, gedaagden, procureur Mr. A. A. Moll.

Eischeres heeft gesteld, dat de eerste vier gedaagden, voeger met A. den Boer en J. Weeda uitmakende den kerkeraad van de Gereformeerde kerk te Oud-Beierland A, als zoodanig waren belast met het beheer der goederen en fondsen van eischeres, terwijl de gedaagde sub 1° als toen ten tijde predikant, het recht had de aan die kerk toebehorende pastorie te bewonen. De eerste vier gedaagden echter scheidden zich van die kerk af en hielden dus op leden van den kerkeraad te zijn, terwijl Den Boer en Weeda als zoodanig hadden betwist. Daarop werd de kerkeraad samengesteld als aan het hoofd der dagvaarding staat vermeld. Niettegenstaande dit alles bleven de eerste vier gedaagden, met de gedaagden sub 5° en 6° (die zich bij hen hebben aangesloten), voortgaan, als waren zij nog leden van dien kerkeraad, de goederen en fondsen der eischeres onder zich te houden en de gedaagde sub 1° om de pastorie te bewonen. Aan de op 25 September 1895 door eischeres hun gedane sommatie tot afgifte der goederen, tot het doen van rekening enz. werd niet voldaan, zoodat eischeres hunne veroordeeling hiertoe vordert, met uithetaling van het eventueel beschikbaar saldo der rekening.

Gedaagden beantwoordden dien eisch met de erkenning, dat de gedaagden sub 1° tot 4° inderdaad met Den Boer en Weeda uitmaakten den kerkeraad van de Gereformeerde kerk A, ook, dat zij het beheer hadden over de goederen en fondsen van deze. Wat meer zegt, zij vertegenwoordigden die kerk geheel, zoodat op kerkelijk als op stoffelijk gebied. De aldus samengestelde kerkeraad nu besloot in zijne vergadering van 28 Januari 1895 „met meerderheid van stemmen”, om het kerkverband met „de Gereformeerde kerken” te verbreken en „terug te keeren” tot de Christelijk Gereformeerde kerk in Nederland. Dit „wettig genomen besluit”, dat in den geest was van nagenoeg de gehele gemeente, bond de gemeente dieningevolge, meenen gedaagden en de keerde de Gereformeerde kerk A te Oud-Beierland met al hare goederen terug tot de Christelijk Gereformeerde kerk te Oud-Beierland, waarvan gedaagden den kerkeraad uitmaakten. De nu als eischeres optredende zich noemende „Gereformeerde kerk A” te Oud-Beierland kan geen aanspraak maken op die goederen, die haar niet in eigendom toebehooren; evenmin is er sprake van geleden schade of af te leggen rekening en verantwoording.

Eischeres repliceerde daarop als volgt: „Dat van een besluit, waarop de gedaagden zich beroepen, niets ten processe blijkt en dit besluit, zelfs indien het op naar den vorm wettige wijze genomen was, hetgeen dezerzijds onduidelijk ontkend wordt dat geschied zou zijn, elke verbindende kracht voor de eischende kerk zou missen;”

dat op de Synode der Christelijk Gereformeerde kerk, gehouden te Leeuwarden in Augustus 1891, besloten is om het Reglement, waarop de gemeenten der kerk tot dien tijd, naar de wet op de kerkgenootschappen bij de Keizering bekend stonden, aldus te wijzigen, dat daarvan slechts overbleef de in art. 3 van dat reglement vermelde kerkenordening van Dordrecht, met uitzondering van die bepalingen, welke betrekking hebben op de vroegere verhouding van Kerk en Staat en door de Synodale vergaderingen der Christelijk Gereformeerde kerk ter zijde zijn gesteld;

dat de kerkeraad der Christelijk Gereformeerde gemeente te Oud-Beierland, blijkens hare verklaring van 9 November 1891, getekend door den eersten gedaagde als voorzitter, ingezonden aan de Keizering, namens die gemeente, verklaard heeft met de door de Synode besloten wijziging van het Reglement in te stemmen, zoodat de gemeente voortaan bij de Keizering alleen bekend zou staan op grond van genoemde Dordtsche kerkenordening, als bevattende de „Bepalingen”, waarnaar de Christelijk Gereformeerde gemeenten, zoodat ieder voor zich als in gemeenschap met elkander, naar art. 36 der Dordtsche kerkenordening geregeerd worden, wordende van die verklaring hierbij overgelegd een afschrift, afgegeven door den Secr.-Generaal bij het Departement van Justitie;

dat, nadat de zaak in de kerkeraden, Classen en Provinciale Synoden was behandeld, daarna door de Generale Synode der Christ. Gereformeerde kerk op 16 Juni 1892 te Amsterdam vergaderd, besloten is, om voortaan met de Nederduitsch Gereformeerde kerken saam te leven in éénzelfde kerkverband onder den naam van „Gereformeerde kerken in Nederland”; dat die vereniging daarop den volgenden dag, 17 Juni 1892, in de Generale Synode van de „Gereformeerde kerken in Nederland” heeft plaats gehad; wor-

dende bij die conclusie een afdruck van de handelingen der Synode overgelegd; dat van die samensmelting tot één kerkgenootschap behoorlijk is kennis gegeven aan de Keizering met inzien van de naamlijst der kerken, tot dit kerkgenootschap behorende, waarop onder no. 578 de eischende kerk voorkomt;

dat die kennisgeving door de Keizering is ontvangen blijkens het daarop ontvangen antwoord van den Minister van Justitie dd. 14 Juli 1892, waarvan afschrift hierbij wordt overgelegd; dat dieningevolge de eischende kerk, die zich ook nimmer tegen de vereniging verzet had, op wettige wijze behoorde tot het kerkverband der Gereformeerde kerken in Nederland en als zoodanig bekend was als „Gereformeerde kerk te Oud-Beierland A”, gelijk door de gedaagden zelve erkend wordt;

dat dit mede erkend werd door den eersten en tweeden gedaagde in het door hen ingezonden adres aan de Koningin-Weduwe dd. 28 Januari 1895, blijkens het daarop door den Minister van Justitie gegeven antwoord van 14 Maart 1895, waarvan een afschrift, afgegeven door den Secretaris-Generaal bij dat Departement, hierbij wordt overgelegd;

dat de kerkeraad van een der tot die organisatie behorende kerken volstrekt geen bevoegdheid heeft om de kerk, waarin hij kerkeraad is, uit het kerkverband los te maken en met dat kerkverband te doen breken en de kerk tot een ander kerkverband te doen overgaan;

dat het toch vanzelf spreekt, dat een kerkeraad, die zijn bevoegdheid enkel en alleen ontleent aan de organisatie, waarvan hij deel uitmaakt, niet op voor de kerk verbindende wijze besluiten kan nemen, lijnrecht in strijd met die organisatie, daar hij aldan gaaf buiten de bevoegdheid krachtens de organisatie, aan hem toegekend;

dat van een besluit tot „terugkeer” tot de Christelijk Gereformeerde kerk in Nederland, waarvan gedaagden melding maken, in geen geval sprake kan zijn, daar de Christelijk Gereformeerde kerk in Nederland, waartoe de eischende kerk voeger behoorde had, gelijk boven werd aangetoond, had opgehouden te bestaan en was opgelost in het kerkgenootschap, bekend als „de Gereformeerde kerken in Nederland”;

dat wel op 15 Januari 1893 te „Gravenhage” opnieuw een Christelijk Gereformeerde kerk in Nederland werd in het leven geroepen, doch dat dit inderdaad een nieuw kerkgenootschap was, al wilden ook de oprichters het aanvankelijk doen voorkomen, alsof het door hen opgerichte kerkgenootschap niet was een nieuwe, maar de voortzetting der vroegere Christelijk Gereformeerde kerk;

dat zij echter in hun brief aan den Minister van Justitie dd. 10 Juli 1893 (die nieuw Kerkelijk Handboek van Van Alphen j.g. 1894 bl. 442) verklaarden niets anders te willen zijn en blijven dan de Christelijk Gereformeerde kerk in Nederland, zoodat die *„17 Juni 1893 bestond”*, alzoo erkennende, dat die kerk met 17 Juni 1892 had opgehouden te bestaan, waarmede vanzelf terugkeert tot die kerk uitgeloten was;

dat hetgeen door gedaagde in de 3e alinea hunner conclusie van antwoord wordt gezegd, n.l. dat door het genomen besluit de Gereformeerde kerk A te Oud-Beierland met al hare goederen zou zijn „teruggekeerd tot de Christelijk Gereformeerde kerk te Oud-Beierland”, de ongerijmdheid zelve is; dat de gedaagden zeggen, dat van hun besluit aan de autoriteiten is kennis gegeven, doch deze blijkens het hiervoren vermeld antwoord van den Minister van Justitie van 14 Maart 1895 daarvan geen notitie hebben genomen;

dat diezelfde Minister daarentegen, blijkens zijn hierbij overgelegd schrijven van 9 Mei 1895 aan Deputaten van de Gereformeerde kerken in Nederland voor de correspondentie met de Hooge Keizering, nota heeft genomen, dat de Gereformeerde kerk A te Oud-Beierland is blijven voortbestaan;

dat het besluit, waarvan gedaagden melding maken op de boven aangevoerde gronden krachteloos zou zijn, ook al ware het met inachtname van de voor een behoorlijk besluit van den kerkeraad geldende regelen genomen;

dat dit in casu bij het zoogenoemd besluit van 28 Februari 1895 niet eens is geschied, omdat, zoodat de eischeres nader uitvoerig ontwikkelt, te die aanzien voorgeschreven formaliteiten niet zijn in acht genomen;

dat de gedaagden nu wel zeggen, dat het zoogenoemd besluit geweest zou zijn in den geest van nagenoeg de gehele gemeente, doch dat de leden der kerk daarover niet geraadpleegd zijn, zoodat van de juistheid van der gedaagden bewering niets gebleken is;

dat het aan leden der eischende kerk natuurlijk volkomen vrijstaat individueel het kerkgenootschap, waartoe zij behooren, te verlaten en tot een ander over te gaan, maar dat zelfs niet door de meerderheid der leden van de kerk zou kunnen worden besloten om het kerkverband voor de eischende kerk te verbreken en tegen den zin der minderheid de plaatselijke kerk met al hare goederen tot een ander kerkgenootschap te doen overgaan;

dat waar gebleken is, dat de gedaagden zich geheel ten onrechte beroepen op meergemeld besluit, aangezien daaraan elke verbindende kracht moet worden onttrokken en daarmede hun eenig verweer wegvallt en zij de overige positie der dagvaarding en conclusie van eisch niet hebben weersproken, aan de toewijzing der vordering niets meer in den weg staat.”

Bij duplickeet beweerden gedaagden: „dat de kerkeraad van een tot de Gereformeerde kerken behorende kerk wel degelijk de bevoegdheid heeft die kerk uit het kerkverband los te maken en tot een ander te doen overgaan, omdat juist de eigenaardige organisatie van dat kerkgenootschap meebrengt, dat iedere kerk een afzonderlijk geheel vormt, waarin de kerkeraad de hoogste macht uitmaakt;”

dat het besluit der Synode van 16 Juni 1892 geen verbindende kracht had, omdat de gemeenten dat besluit niet hebben bevestigd;

dat verscheidene gemeenten, dadelijk na kennisgeving van het besluit der Synode, zich dan ook tegen de vereniging hebben verklaard en aan de regering kennis gegeven, dat ze, evenals voeger, bleven Christelijk Gereformeerde en het alzoo onjuist is, dat op 3 Januari 1893 een nieuwe Christelijk Gereformeerde kerk zou zijn opgericht;

dat van het besluit van den kerkeraad der Gereformeerde kerk te Oud-Beierland A, van 28 Januari 1895 een afschrift in het geding wordt gebracht en bij het nemen van dat besluit de formaliteiten behoorlijk in acht genomen zijn;

dat op slechts 17 hoofden van gezinnen na, de gehele gemeente zich met het kerkeraadsbesluit heeft verenigd, nadat terecht mocht gesteld worden, dat nagenoeg de gehele gemeente met het besluit instemde;

dat in elk geval, volgens de stelling van de eischeres zelve, de Gereformeerde kerken in

Nederland vormden een nieuw kerkgenootschap en dit nooit rechtspersoonlijkheid, volgens de wet van 1855, heeft verkregen, zoodat noch dit kerkgenootschap, noch zijne onderdeelen tot het plegen van burgerlijke rechtshandelingen zijn of ooit zijn bevoegd geweest en de eischeres dus niet in rechten kan optreden, veel minder goederen, die haar niet toebehooren, kan revindicteeren en rekening en verantwoording kan vragen.”

Bij nadere conclusie is door de eischeres gezegd: „dat tegenover hare ontkenning, dat aan den kerkeraad het exorbitant recht zou toekomen de kerk uit het eenmaal gesloten kerkverband los te maken, het bewijs van dat recht op de gedaagden zou rusten, maar zij zich wijlselijk onthouden om nader te preciseren, waar dan wel dat recht aan den kerkeraad zou zijn toegekend;

dat de stelling der gedaagden in lijnrecht strijd is zoodat met den geest als met de duidelijke woorden van de Dordtsche kerkenorde; dat dit, om thans niet van andere artikelen te spreken, ontwijsbaar volgt uit het laatste art. (LXXXVI) der kerkenorde, luidende:

„Deze artikelen, de wettelijke ordening der kerken aangaande, zijn alzoo gesteld en aangenomen met gemeen accord, dat zij (zoo het „profiel” der kerken anders vereischte) veranderd, vermeerderd of verminderd mogen en behoeven te worden. Het zal nochtans geen bijsondere gemeente, Classe of Synode vrijstaan zulke te doen, maar zullen naarsigheids doen om die te onderhouden, totdat anders van de Generale of Nationale Synode verordend worde”;

dat reeds die bepaling voldoende is om het systeem, waarmede de verdediging der gedaagden staat of valt, te veroordeelen;

dat de gedaagden ten onrechte beweren, dat het besluit der Synode van de Christelijk Gereformeerde kerk van 16 Juni 1892 verbindende kracht zou missen, omdat de gemeenten dit besluit niet hadden bevestigd;

dat die Synode, juist omdat zij de Generale Synode der Christelijk Gereformeerde kerk was, de bevoegdheid had, om tot naansverandering en opneming van andere kerken te besluiten; dat voor de wettigheid van zoodanig door de Generale Synode genomen besluit nergens bevestiging door de individuele lidmaten der kerken is voorgeschreven en in elk geval vaststaat, dat de eischende kerk dat besluit heeft erkend en nageleefd;

dat in deze procedure buiten beschouwing moet blijven, wat in andere gemeenten heeft plaatsgevonden;

dat de bewering der gedaagden, dat op 3 Januari 1893 niet een nieuwe Christelijk Gereformeerde kerk zou zijn opgericht, wordt weerlegd door den eigen brief der oprichters aan den Minister van Justitie van 10 Juli 1893, bij conclusie van repliek vermeld;

dat het door de gedaagden in het geding gebrachte afschrift van het „besluit” van 28 Januari 1895 niets ten voordele van de gedaagden bewijst, aangezien vooreerst niet blijkt de conformiteit van dat afschrift met de notulen en vervolgens door dat stuk de bezwaren, door de eischeres bij conclusie van repliek aangevoerd, niet alleen niet worden weerlegd, maar veeleer bevestigd;

dat het der eischeres voorkomt, dat, waar het besluit, zelfs indien het op formeel wettige wijze ware genomen, alle verbindende kracht zou missen, de vraag naar de formele wettigheid zonder belang is;

dat de eischeres echter, voor het geval de rechtbank daaromtrent van een ander gevoelen mocht zijn, aanbiedt de volgende feiten door getuigen te bewijzen:

1°. dat op 28 Januari 1895 de gewone wettelijke vergadering werd gehouden van den kerkeraad der Gereformeerde kerk te Oud-Beierland A;

2°. dat de eerste gedaagde, die in die vergadering als praeses fungeerde, geen notulen liet lezen en ook geen punten van behandeling opgeef;

3°. dat, nadat de gewone bezigheid, bestaande in het tellen der collectegelden, was afgelopen, de diaken Weeda aan den praeses gevraagd heeft of er nog iets te behandelen was, daar hij anders wenschte te vertrekken;

4°. dat de praeses daarop heeft geantwoord, dat er niets meer te behandelen was, zoodat de diaken Weeda vertrekken kon, hetgeen deze gedaagde heeft;

Ten slotte, wat het nieuwe verweer van gedaagden betreft: hierop antwoordde eischeres „dat daargelaten, dat de kerkgenootschappen en de plaatselijke kerken niet geregeerd worden door de wet van 22 April 1855 (Sbl. no. 32) en het kerkgenootschap door een nieuwen naam aan te nemen en andere kerken in zijn verband op te nemen, daadwerkelijk geen nieuw rechtsoptreft werd, in elk geval hier niet in rechte optreedt het kerkgenootschap al Gereformeerde kerken in Nederland”, maar de plaatselijke kerk te Oud-Beierland, die lang vóór de wet van 1855 bestond.”

Op 10 November j.l. werden deze sustenueen mondeling toegelicht, voor de eischeres door den Rotterdamchen advocaat, Mr. J. Knottenbelt, voor de gedaagden door hunnen procureur, Mr. A. A. Moll te Dordrecht. Eerstgenoemde herinnerde er aan, hoe bij de beweging van 1834 in de Nederduitsch-Hervormde kerk er een afscheiding op groote schaal heeft plaats gehad van hen, die tegen de in die kerk bestaande leervrijheid bezwaar hadden. Tal van gemeenten werden toen opgericht, die eerst officieus, later officieel als „afgescheiden gemeenten” zijn bekend geworden. Vóór 1860 voerde elk dier een afzonderlijk bestaan; in dat jaar echter verenigden zich 328 dezer plaatselijke gemeenten tot één kerkgenootschap: „de Christelijk Gereformeerde kerk in Nederland”. Het eerbiedigde de wet van 1853 op de kerkgenootschappen, door zijn reglement aan den Koning toe te zenden.

Vast staat dus, dat men te doen heeft met een kerkgenootschap met behoorlijke statuten, welke art. 3 speciaal werd beheerscht door de oude kerkenordening van 1618/1619. Eene in deze kerk opnieuw ontstane beweging baande in 1891 den weg tot een vereniging met de Nederduitsch-Gereformeerde kerken, hetgeen op 16 Augustus 1891 te Leeuwarden gehouden Synode een vasten vorm kreeg, doch niet dan nadat alle gemeenten daarover waren gehoord en schriftelijk hare instemming hadden betuigd. Waddingsveen weigerde; de Christelijk Gereformeerde kerk te Oud-Beierland daarentegen betuigde hare instemming. Op 16 Juni 1892 kwam te Amsterdam de samenvoeging van ieder der twee plaatselijke kerkgenootschappen tot één kerkgenootschap stand, nadat Dr. A. Kuiper had ervaren, dat het door hem lang verdedigd systeem, al zou de door hem gestichte kerk eigenlijk zijn de oude Gereformeerde, in de Nederduitsch-Hervormde kerk ontaarde, kerk der voormalige republiek, door geen rechtbank werd aangenomen. De oudere (afgescheiden) kerken werden nu met A. de jongere (doeleernde) kerken met B. aangeduid.

Van die ineenmelting is kennis gegeven aan de Koningin. De Oud-Beierlandsche Gereformeerde kerk A w

kerk A w
nieuwe ker
ment: de G
gedaagde
28 Januari
eischeres
gemeente,
kwaliteit v
buiten het
hun volker
vrij te bli
de kerkelij
Pl. betw
dit besluit
nl. daardoo
goederen is
de Gerefo
bestuur, zo
eike bevoeg
toegekend.

kerkgenootschap
1. volgens de
dat noch dit
deelen tot het
delingen zijn
de eischeres
veel minder
en, kan revin-
voording kan

eischeres ge-
tenis, dat aan
zou toekomen
kerkverband
recht op de
zich wijzelijk
ten, waar dan
zou zijn toe-

in lijnrechten
met de dui-
kerkenorde;
dere artikelen
dit het laatste
aizende:

ordering der
meld en aan-
at zij (200 het
te) veranderd,
en en behoo-
geene bijzon-
vrijstaan zulks
doen om die
de Generale-
orde";
de is om het
der gedaag-

beweren, dat
rattelijk Gere-
verbindende
emeenten dit

de Generale
kerk was,
nverandering
te besluiten;
lanig door de
t nergens ge-
baten der ker-
val vaststaat,
heeft erkend

beschouwing
neenten heeft

dat op 3 Ja-
tistelijk Gere-
wordt weer-
prijchters aan
Juli 1893, bij

het geding
van 25 Ja-
de gedaag-
niet blijkt de
t de notulen
waren, door
aangevoerd,
maar veeler

dat, waar het
wettige wijze
acht zou mis-
gheid zonder

het geval de
der gevoelen
te feiten door

gewone we-
tenk te Oud-

in die ver-
genen notulen
behandeling

id, bestaande
afgevoepen,
es gevraagd
was, daar hij

geantwoord,
s, zoodat de
een deze ge-

teer van ge-
eischeres
schappen en
worden door
c. 32) en het
naam aan te
band op de
rechtsubject
hte optreedt
erde kerken
kerke te Oud-

id, bestaande
afgevoepen,
es gevraagd
was, daar hij

geantwoord,
s, zoodat de
een deze ge-

teer van ge-
eischeres
schappen en
worden door
c. 32) en het
naam aan te
band op de
rechtsubject
hte optreedt
erde kerken
kerke te Oud-

id, bestaande
afgevoepen,
es gevraagd
was, daar hij

geantwoord,
s, zoodat de
een deze ge-

teer van ge-
eischeres
schappen en
worden door
c. 32) en het
naam aan te
band op de
rechtsubject
hte optreedt
erde kerken
kerke te Oud-

id, bestaande
afgevoepen,
es gevraagd
was, daar hij

geantwoord,
s, zoodat de
een deze ge-

teer van ge-
eischeres
schappen en
worden door
c. 32) en het
naam aan te
band op de
rechtsubject
hte optreedt
erde kerken
kerke te Oud-

id, bestaande
afgevoepen,
es gevraagd
was, daar hij

geantwoord,
s, zoodat de
een deze ge-

kerk A was en is dus wel degelijk lid van het
nieuwe kerkgenootschap, in 1893 tot stand geko-
men: de Gereformeerde kerken in Nederland". De
gedaagden sub. 1-4 nu, door hun besluit van
25 Januari 1893 zich afscheidende van dit kerk-
genootschap, scheiden zich: 1°. af van hunne
gemeente, en 2°. verloren zij daardoor hunne
kwaliteit van kerkeraadsleden. Zij plaatsten zich
buiten het verband des genootschaps, hetgeen
hun volkomen vrij stond, doch niet stond 't hun
vrij te blijven beschikken over de pastorie en
de kerkelijke goederen.

Pl. betwist verder en de formele wettigheid van
dit besluit en het daaraan toegekende gevolg, dat
n. l. daardoor de Gereformeerde kerk A met hare
goederen is geplaatst buiten het kerkgenootschap
de Gereformeerde kerken in Nederland". Een
bestuur, zooda een kerkeraad is, mist immers
elke bevoegdheid, die hem niet bij reglement is
toegekend. Rednerende, zooda de gedaagden
doen, zou een gemeenteraad wettig kunnen be-
sluiten, de gemeente te plaatsen buiten het Ne-
derlandisch Staatsverband. Waarlijk, zegt pl., op
kerkelijk gebied kan men wel beweren en toch
nog voor een verstandig man doorgaan!

"Nagenoeg" alle leden vereenigen zich met het
besluit, zeggen gedaagden. Maar het is onbetwist-
baar, dat, zoolang er nog maar één lid is, die
zich er niet mede vereenigt, de plaatselijke kerk
blijft bestaan. Ook wilde men door dat besluit
terugkeeren tot de Christelijk Gereformeerde
kerk in Nederland" doch... dit was onmogelijk,
omdat dat kerkgenootschap in 1892 te Amsterdam
is opgeheven. Men is dan ook niet terug-
gekeerd" tot die kerk, maar men heeft getracht
zich aan te sluiten bij een nieuw kerkgenoot-
schap, opgericht den 3en Januari 1893 te 's Gra-
venhage.

"Formeel" was het besluit evenmin. "Was
op de wettelijkheid bijkomst, waarin het is
genomen, welke als gewoonlijk slechts diende
om de opbrengst der collecten te tellen. Notulen
werden niet gelezen; er was geen agenda; en
toen de diaken Weeda vroeg, of er nog iets te
verhandelen was, daar hij anders wenschte te
vertrekken, antwoorde de praeses, domine W.,
dat er niets te verhandelen was en W. gerust
kon weggan. Dit gebeurde, en toen was het,
dat de praeses aan de overigen voorleed: "we
moesten maar weer Christelijk Gereformeerde
worden". Den Boer was daar tegen, doch van
hem nam men geen notitie. Zoo huiselijk werd
dit gewichtig besluit genomen, met 4 stemmen
van de 6.

Na uiteenzet te hebben, dat de wet van
1855 niets te maken heeft met de kerkgenoot-
schappen en deze worden beheerd door de
wet van 1853, hetgeen door den vader der
wetten, den minister Donker Curtius, tot twee-
maal toe is geconstateerd, perstierde pl. bij de
door eischeres genomen conclusie.

Mr. A. A. Moll stelde, na een uitvoerige
historisch-kerkelijke inleiding, op den voorgrond,
hoe de afscheidenden, evenals de doleerenden,
beweerden de rechte voortzetting te zijn van de
oud-vaderlandsche Gereformeerde kerk. En nu
hebben de afscheidenden, na veel tegenkan-
ting en overreding de courmarij van Dr. Kuy-
per zich ten slotte laten welgevallen, doch in de
overtuiging, dat de plaatselijke kerken autonoom
waren en bleven. Het samengaan van 1892 is
altijd een marriage de raison geweest. De com-
binatie lokte hevige protesten uit, want de ge-
meentelieden zijn er niet over gehoord. Vele ker-
ken hebben zich dan ook weer uit het nieuwe ver-
band teruggetrokken.

Zoo is 't ook gegaan te Oud-Beerland. Ten
betooge dat ook de doleerenden steeds er van
overtuigd waren, dat krachtens de Dordtsche
kerkenordening de kerken zelve volkomen auto-
nomen hadden, beroept zich pl. op verschillende
uitspraken o. a. van Prof. Rutgers en van Da.
Sikkel in de Zuid-Hollandische Kerkbode. Bovendien
zigt de kerkgenootschapsorde van het beheer
van kerkelijke goederen. De Oud-Beerlandse
kerkeraad was dus volkomen bevoegd het besluit,
dat de instemming had van het overgrote deel
der gemeentelieden, te nemen.

Dat de Gereformeerde kerken in Nederland"
rechtspersoonlijkheid mist, bewijzen de verklarin-
gen in 1891 door den toenmaligen minister
Mr. Smidt en door het Kamerlid Mr. van der
Kamp (thans minister) in de Tweede Kamer af-
gelegd, dat op een kerkgenootschap als zoodanig
de wet van 1853 van toepassing is, doch de wet
van 1855 op de kerkgenootschappen als verenig-
ing van personen. De vordering zal dus
moeten worden afgewezen, meent pl.: "omdat
eischeres geen persoonlijkheid heeft, en 2° om-
dat de kerkeraad bevoegd was met predikant en
goederen tot een andere kerk over te gaan.

Op 9 December d. a. v. concludeerde het
Openbaar Ministerie bij monde van Mr. Bosch
ridder van Rosenthal, bij uitvoering toegelichte
conclusie, tot toewijzing van den eisch.

De beslissing luidt als volgt:

In rechte:
O. ten aanzien van de door gedaagden opge-
worpen exceptie, dat de eischeres niet in rechte
zou kunnen optreden, omdat het kerkge-
nootschap de Gereformeerde kerken in Nederland"
niet ingevolge de wet van 1853 tot regeling
enz. van het recht van vereniging en vergadering,
als rechtspersoon is erkend: dat, aangezien niet
de Gereformeerde kerken in Nederland, maar de
Gereformeerde kerk te Oud-Beerland A als
eischeres optreedt, het de vraag is, of deze niet
moet worden beschouwd als een voortzetting
van de plaatselijke kerk aldaar, die langen tijd
vóór de wet van 1853 bestond, zoodat de eischeres
kerk, wil men haar als een vereeniging in den
zin der wet aanmerken, niet door die wet zou
worden geregeld;

dat echter — afgezien daarvan — meere-
noemde wet, blijfens den considerans van art.
10 (thans art. 6) der Grondwet — ook naar het
gevoelen van den minister, die beide wetten ver-
delgde — niet van toepassing is op de kerk-
genootschappen, die juist bij de wet van 1853.
(Sibb. no. 102), tot stand gekomen om uitvoering
te geven aan onderscheiden voorschriften van
het Hoofdstuk der Grondwet van den Gods-
dienst", geregeld waren;

O. dat, zooda door de eischeres in hare con-
clusie van repiek is ontvonden en niet door de
gedaagden in betwist, het kerkgenootschap de
Gereformeerde kerken in Nederland" is ontstaan
uit de vereeniging van de Nederlandisch Gerefor-
meerde kerken" met de Christelijk Gerefor-
meerde kerk", welke vereeniging is tot stand
gekomen bij besluit van de Generale Synode
dier vereenigde kerken van 17 Juni 1892, terwijl
daags te voren de Generale Synode der Christelijk
Gereformeerde kerk, die reeds vroeger de kerk-
ordening van Dordrecht, met uitzondering van
eenige bepalingen, betrekking hebbende op de
verhouding van Kerk en Staat, als haar reglement
had aangenomen, tot die vereeniging had besloten,
nadat deze zaak in de Kerkeraad, Classen en
Provinciale Synoden behoorlijk behandeld was —
zijnde vanwege de Generale Synode van die
samenstelling tot een kerkgenootschap aan de
regering kennis gegeven en vanwege de Ge-
reformeerde kerk te Oud-Beerland A aan de

Koningin-Weilwe Regentes bericht gezonden,
voortaan te behooren tot het kerkverband van
de Gereformeerde kerken in Nederland";

O. dat verder tusschen partijen in confesso
is, dat de vier eerste gedaagden met nog twee
andere personen uitmaakten den kerkeraad van
de uit de vroegere Christelijk Gereformeerde
kerk ontstane Gereformeerde kerk te Oud-Beier-
land A en als zoodanig het beheer hadden
van de goederen en fondsen der kerk;
dat de vier eerste gedaagden zich later heb-
ben afgescheiden van de Gereformeerde ker-
ken in Nederland" en met de 5de en 6de ge-
daagden, die in de plaats van de beide an-
deren werden gekozen, als kerkeraad van een
nieuw, althans een ander kerkgenootschap, on-
der zich hebben gehouden de genoemde goe-
deren en fondsen, die thans door de eischeres worden
opgevoerd;

O. dat partijen nu twisten over de vraag, of
de kerkeraad der Gereformeerde kerk te Oud-
Beerland A, die was aangesloten aan en dus
deel uitmaakte van het kerkgenootschap "de
Gereformeerde kerken in Nederland", het recht
had, die kerk uit dat verband los te maken en
bij een ander kerkgenootschap aan te sluiten,
met het gevolg, dat de kerkelijke goederen en
fondsen mede naar dat andere kerkgenootschap
overgingen;

O. dat deze vraag in ontkennenden zin moet
worden beantwoord;

O. dat immers op grond van bovenstaande
feiten moet aangenomen worden, dat de vroegere
Christelijk Gereformeerde kerk te Oud-Beerland,
waarvan die vier eerste gedaagden kerkeraads-
leden waren, na de vereeniging in 1892 met
inachtname van alle formaliteiten, in kerkrecht-
lijken zin en niet alleen door de enkele ver-
klaring van den kerkeraad tot het kerkverband
van de Gereformeerde kerken in Nederland" is
toegegetreden onder den naam van de Ge-
reformeerde kerk te Oud-Beerland A", zoodat
deze kerk op wettige wijze eigenares werd der
kerkelijke goederen en fondsen;

O. dat nu door het enkele besluit van den
kerkeraad, de kerk niet uit dat verband kan los-
gemaakt worden, welke macht aan dat college
bij geen reglement, speciaal niet bij de Dor-
tsche kerkorden — waaruit juist het tegendeel
is af te leiden — is toegekend;

O. dat alzoo, ondanks het besluit van den
kerkeraad, de Gereformeerde kerk te Oud-Beier-
land A is blijven bestaan, (met dewelke trouwens
de gedaagden, zonder op de qualitatieve aanmer-
king te maken, in debat zijn getreden) en eigen-
ares is gebleven van de kerkelijke goederen en
fondsen, die dus terecht door die kerk, verte-
genwoordigd door haren op nieuw geconstitueerden
kerkeraad, worden opgevoerd, en de gedaag-
den verplicht zijn dezelve af te geven met ver-
goeding van kosten, schaden en interesten door
de onrechtmatige terughouding na het exploit
van 25 September van 1895 — waarbij de ge-
daagden in gebreke worden gesteld — bij de
eischeres geleden en nog te lijden en met de
verplichting rekening en verantwoording te doen
van het gevoerd beheer;

O. dat er geen termen zijn de voorloopige
uitvoering van het vonnis te bevelen;

Gezien art. 56 W. v. B. R. v.;

Verklaart de eischeresze onvankelijk;

Wijst aan de eischeres hare vordering toe;

Veroordeelt misdien de gedaagden ieder hooft-
delijk voor het geheel en bij lijfswaag voor
wat betreft de veroordeling sub 2° en 3°.

1°. om met overgave der sleutels aan de eischer-
es af en over te geven en te haren vrije be-
schikking te stellen de haar in eigendom toebe-
hoorende goederen, zijnde kerk en pastorie met
tuinen en erven... en alle voorwerpen tot den
openbaren eredienst bestemd, alsmede het ge-
heele archief, in één woord alles, wat de ge-
daagden van de eischeres onder zich hebben;
2°. aan de eischeres te vergoeden alle kosten,
schaden en interesten door haar geleden en
nog te lijden, op te maken bij staat en te ver-
coffen volgens de wet;

3°. aan de eischeres, binnen 3 maanden na
de betekening van dit vonnis, rekening en ver-
antwoording te doen van het adert de laatste
goedgekeurde rekening voor de eischeres ge-
voerd beheer, zulks ten overstaan van het lid
der Rechtbank Mr. D. van Tienen Jansse, die
daarvoor als Rechter-Commissaris wordt gecon-
milleerd en met bepaling, dat, indien de gedaag-
den in gebreke mochten blijven op den door
den Rechter-Commissaris te bepalen dag te
verschijnen of rekening te doen, zij daartoe
zullen worden genoodzaakt door de inbeslag-
neming hunner roerende goederen tot een ge-
menlijk bedrag van f 10.000 bij ieder hunner;

4°. aan de eischeres, na vaststelling der reke-
ning, tegen behoorlijk bewijs van kwijting uit te
keeren het eventueel saldo der rekening en af
te geven alle titels en geldwaardige papieren bij
die rekening vermeld;

Verwijst de gedaagden in de proceskosten,
tot hietoe voor zoover aan de zijde der eischer-
es gevallen begroot op f 216.80;

Ontzegt aan de eischeres hetgeen meer is
gevraagd.

Voor ditmaal laten we het hierbij.

Onze opmerkingen besparen we tot een
volgend maal.

Kiezerslijsten.

Voor onze Diaconieën is het van het
hoogste belang, dat ze weten, hoe zij
zich te gedragen hebben, als de burge-
meester haar uitnodigt om de noodige op-
gaven voor de kiezerslijst te doen.

In aanmerking komt hier Art. 23 van
de Kieswet, dat aldus luidt:

De burgemeester zendt jaarlijks na het van
kracht worden der kiezerslijst aan het bestuur
van elke der in de gemeente gevestigde instel-
lingen van weldadigheid, voorkomende op de lijst,
bedoeld in art. 3 der wet van 28 Juni 1854
(Staatsblad no. 100) een afschrift of afdruck daarvan,
benevens een afzonderlijke lijst, gemerkt A,
van de namen der personen, die voor plaatsing
op de kiezerslijst in aanmerking kwamen, doch
wegens het gebreken van onderstand van een
instelling van weldadigheid of van een gemeente-
bestuur niet op de lijst voorkomende. De gemelde
besturen zijn verplicht jaarlijks vóór den 15den
Februari aan den burgemeester een gewaar-
merkte opgave te doen toekomen van de namen
van alle op deze toegevoegde personen, welke in
het laatste verloop van burgerlijk jaar van hunne-
wege onderstand, rechtstreeks
of middellijk, hebben genoten.

Voorts zendt de burgemeester jaarlijks vóór
den 25ten Februari aan de gemelde besturen
een lijst, gemerkt B, van de personen, die voor
plaatsing op de kiezerslijst in aanmerking kunnen
komen en niet voorkomen op de van kracht
zijnde kiezerslijst of op voormelde lijst A. Die

besturen zijn verplicht jaarlijks vóór den 8sten
Maart omtrent die personen gelijke opgave te
doen, als in het vorig lid omschreven.

Hierbij nu ontstaan allerlei vragen:
1°. Als de burgemeester een Diaconie
niet erkent en dus haar geen opgave vraagt,
is ze dan nochtans tot opgave gehouden?
Stellig niet.
Wie niet gevraagd is, heeft niet te ant-
woorden.

2°. Als bedoeling wordt verstrekt aan
iemand, die niet tot de burgerlijke gemeente
behoort, aan welks hoofd de burgemeester
staat, zijt ge dan desmettena tot opgave
verplicht?

Er staat toch duidelijk: »de in de ge-
meente gevestigde instellingen van wel-
dadigheid."

In zulk een geval, gelijk zich dit o. a.
met de kerk van Nieuwer-Amstel voor-
doet, kan de burgemeester van Amster-
dam aan de Diaconie van Nieuwer-Amstel
wel inlichting vragen. Vragen staat vrij.
Maar de Diaconie van Nieuwer-Amstel is
niet verplicht op andere vragen te ant-
woorden, dan die door den burgemeester
van Nieuwer-Amstel gedaan worden. Op
vragen van den burgemeester van Amster-
dam, is ze dit antwoord niet schuldig.

Zoo oordeelt ook de heer Kalbfleisch,
die op blz. 96 van zijn toelichting zegt:

Toezending der lijsten aan een buiten de ge-
meente gevestigde instelling van weldadigheid,
ook al strekt deze hare zorgen tot ingezeten
der gemeente uit, wordt niet gevorderd; zij is
echter wel geoorloofd. Die toezending brengt
voor genoemde besturen echter niet de verplichting
mede, bij deze alinea opgelegd aan binnen
de gemeente gevestigde instellingen.

3°. Kan de Diaconie volstaan met op
de lijst aan te schrappen wie bedoeld zijn?
Waarschijnlijk niet. De wet eischt, dat
zij de namen zal opgeven, met vermelding
van al zulke bijzonderheden als zij nuttig
oordeelt.

De Diaconie zal dus een afzonderlijk
stuk moeten opmaken, en daarin met
naam en toenaam verklaren, dat die en
die personen in dat jaar door haar be-
deeld zijn.

Zij heeft er daarbij op te letten, dat niet
gevraagd wordt of ze op dit oogenblik be-
deeld worden, of sinds 1 Januari bedeling
erlangen, maar alleen of ze van 1 Januari
tot 31 December 1896 zulke bedeling ont-
vingen.

Er staat toch: in het laatste verloop van bur-
gerlijk jaar.

Kalbfleisch teekent wat het eerste be-
treft aan:

Het is niet voldoende, indien genoemde be-
sturen gemakshalve de lijsten terugzenden, de
door hen bedeelde daarop aangeduid hebbende
b.v. door ene korte aantekening of een streep.
De namen der bedeelde moeten door de besturen
afzonderlijk opgegeven worden, al dan niet met
vermelding der verdere bijzonderheden, tenzij,
wat lijst A en B betreft, de toegezonden lijst
zoodanig is ingericht, dat zij aan die besturen
de gelegenheid biedt, om achter of bij den naam
van den bedeelde, b.v. in een daarvoor bestemde
kolom, hun advies uit te brengen, en dit te
aanmerken.

Die opgave toch is een officieel stuk, waarop,
zoo noodig, Burgemeester en Wethouders zich
ingeval van procedure zullen kunnen beroepen.

4°. Moet de Diaconie antwoorden?

Zeer stellig.
De wet gebiedt het. In de wet spreekt
de last der Overheid. En aan dien last der
Overheid hebben wij ons te onderwerpen,
zoolang die niet met Gods Woord strijdt.
Dit nu kan hier niet beweerd worden.

Al stemt men toch toe, dat de Overheid
zeer ver gaat, door zulk een mededeeling te
eischen, en het voor de verarmde broederen
der gemeente hoogst onaangenaam is, dat
aldus hun naam publiek wordt, toch kan
niet worden gezegd, dat men door zulk een
mededeeling te doen een gebod Gods aan-
randt.

5°. Moet worden geantwoord, ook als ge-
neer der personen die op de kiezerslijst
staan, bedeele hebt?

Kalbfleisch meent van ja. Hij zegt er van:

De redactie van deze alinea, vergeleken met
die van art. 32, ze al, geeft grond tot de meen-
ing, dat door genoemde besturen in ieder geval
opgave moet worden gedaan en dat zij dus,
wanneer gene op die lijsten voorkomende per-
sonen bedeele zijn geworden, een negatief bericht
in te zenden hebben.

Wij betwijfelen het. Er staat, dat de
Diaconieën verplicht zijn »de namen op te
geven". Waar nu geen namen van bedeelde
die op de kiezerslijst voorkomen, bestaan,
kunnen die niet worden medegedeeld.

Overmits er echter geen enkele reden
denkbaar is, waarom men dit feit niet zou
kunnen berichten, achten we dat belee-
delijk jegens de Overheid het raadzaam maakt,
het schrijven van den burgemeester, in zulk
geval, niet onbeantwoord te laten, maar
kortweg te melden, dat zij niets te be-
richten hebben.

6°. Wat is te verstaan onder rechtstreeks-
schen, wat onder middellijken onderstand?

Wat rechtstreeksche onderstand beteekent
is duidelijk. Het is onderstand door een
der Diaconen in persoon aan de bedeelde
in eigen persoon uitgereikt.

Middellijk daarentegen kan tweërlei be-
deelden. Of, dat de Diacon den onderstand
niet zelf, maar door een tusschenpersoon
aan den bedeelde deed toekomen. Of wel,
dat de Diacon, hetzij zelf, hetzij door een
tusschenpersoon, den onderstand schonk aan
een der andere leden van het gezin, en
niet aan het hoofd des gezins.

Eisch blijft het hierbij intusschen, dat de
bedeelde gevelen hebbe dat het van de
Diaconie kwam, en ook dat hij gevelen
hebbe, dat het door de Diaconie aan eenig
lid van zijn gezin geschenken zij.

Wat buiten zijn weten omging kan zijn
persoonlijk recht niet aantasten.

Kalbfleisch zegt over het middellijk be-
deelen:

»Onderstand" kan op tweërlei wijze, »middellijk"
verstrekt worden.

Allereerst, wanneer de verstrekking van geld
of benodigdheden door de instellingen van wel-
dadigheid niet rechtstreeks aan den armlastige
geschiedt, maar door tusschenpersonen, zooda
plaats kan hebben, wanneer b.v. een commissie
van bijzondere personen tot uitdeeling van warme
spijzen, turf, kleedingstukken enz. door zoo'n
instelling financieel gesteund wordt; of ook, dat
een armbestuur de aan een ziekenfonds verschul-
digde contributie ten behoeve van bepaalde per-
sonen voor zijne rekening neemt. Ook kan het
woord de betekenissen hebben, dat de onderstand
niet rechtstreeks aan het hoofd van het gezin
ten goede komt, maar dat hij verleend wordt
aan of ten behoeve van de leden van het gezin.

7°. Mogen op lijst B slechts die personen
door den burgemeester worden geplaatst,
die volgens het oordeel van den burge-
meester en de wethouders, kiesbevoegd
zijn?

Kalbfleisch merkt op dat dit in groote
gemeenten bijna niet van den burgemeester
te vergen is.

Hij zegt ervan:

Is het opmaken van de kiezerslijst telken jare
een veelomvattend werk, het voorschift dezer
alinea verzwakt die taak aanmerkelijk.

Ook al van men de woorden »die voor plaatsing
op de kiezerslijst in aanmerking kunnen
komen" niet in dien strikten zin op, dat, vóór
de plaatsing der personen op lijst model B,
omtrent hen onderzocht is of zij wel aan al de
in een kiezer gestelde eischen voldoen, en hunne
plaatsing op de kiezerslijst dus nog alleen maar
afhankelijk gesteld zou worden van het al-
of niet genoten hebben van onderstand — een
onderzoek trouwens, dat in zoo'n korten termijn
niet wel doenlijk is — dan toch is het samen-
stellen der lijst B een tijdrovend werk, waar
bij komt, dat den Burgemeester daartoe slechts
seven dagen zijn gelaten. Daarbij is nog geen
rekening gehouden met de mogelijkheid, dat hij
op 15 Februari nog niet in het bezit is van de
door de Rijksontvangers te verstrekken opgaven.
Evenwel, een mildere uitlegging der aangehaalde
woorden schijnt geoorloofd, maar dan toch zal,
ook in gemeenten, die haar zielental niet bij
tienduizenden tellen, die lijst nog honderden namen
bevatten. Die kunnen eerst bekend zijn, nadat
op de door de ontvangers ingezonden opgaven
(b.v. met een streep) is aangekeken, welke
personen reeds op de van kracht zijnde kiezers-
lijst of op de een vorig jaar verzonden lijst ge-
merkt A voorkomen. Vooral bij dit onderzoek
zal het gemis eener alphabetisch-lexicografische
volgorde in de door de ontvangers verstrekte
namen ten zeerste worden gevoeld.

De overblijvende — alzo niet aangestreepte
— namen, voor zoover daarachter niet een
aantekening omtrent wanbetaling voorkomt,
vormen den inhoud van lijst B, vermeerderd
met de namen van die, ingevolge de bij
art. 11, 12 en 13 voorgescreven kennisgeving
eene aangifte hebben ingediend.

We stemmen dit den heer Kalbfleisch
toe, maar meenen nochtans de stelling te
moeten handhaven, dat de Diaconieën niet
verplicht zijn eenige opgave te doen aan-
gaande personen, omtrent wier in aanmer-
king komen voor de lijst niet voorloopig
door den burgemeester is beslist.

Het mededeelen van de namen der be-
deelden is toch reeds hard, maar mag dan
ook niet verder uitgestrekt dan hoog noodig is.
Het gemeentebestuur heeft geen recht
om door middel van onze opgaven achter
geheel uw bedeling te komen.

Niet omtrent willekeur op een lijst ge-
plaatste personen, maar alleen omtrent die
personen, die geacht worden in aanmer-
king te komen, mag inlichting worden in-
gewonnen.

Dat de wet op dit punt bezwaar oplevert,
is ontegenzeggelijk waar.

Maar dit rechtvaardigt in niets den eisch,
dat de Diaconieën dit bezwaar uit den weg
zullen ruimen, door meer op te geven dan
de wet eischt.

8°. Wat is de exceptionele regeling voor
dit jaar?

Hieromtrent bepaalt Art. 162 al. 3:

Ten behoeve van de vaststelling der kiezers-
lijst in 1897 wordt in afwijking van art. 23 vóór
den 25ten Februari aan de in dat artikel be-
doelde besturen ter vervanging van de lijsten
A en B een lijst gezonden van de personen,
die voor de plaatsing op de kiezerslijst in aan-
merking komen. De volgens genoemd artikel
verreichte opgave wordt vóór 8 Maart ingezonden.

Hieruit volgt dus, dat de Diaconieën voor
ditmaal de aanvraag van den burgemeester
reeds vóór den 25ten Februari zullen ontvan-
gen; en wel niet voor lijst A en lijst B af-
zonderlijk, maar voor één lijst in het gemeen.
En op die aanvraag zullen zij moeten ant-
woorden vóór den 8sten Maart.

Dit nu levert van de zijde der Diaconieën
geen bezwaar op. Veertien dagen is tijd te
over om de opgaven in gereedheid te
brengen.

Maar wel ligt hierin een bijna onover-
komelijk bezwaar voor den burgemeester.
Hoe toch zullen zij, in den tijd van nog
geen acht dagen, in groote gemeenten,
voor al de besturen van instellingen van wel-
dadigheid zulk een alphabetische lijst van
alle personen die voor de plaatsing op de
kiezerslijst in aanmerking komen, in gereed-
heid kunnen brengen?

De Gemeentestem die dit bezwaar inzagt,
schreef er dit over:

»Hetgeen nu ingevolge art. 162 al. 3 der
»nieuwe kieswet bij wijze van overgang alleén
»ten behoeve van de vaststelling der kiezerslijst
»in 1897 moet geschieden, zou volgens het oor-
»spronkelijk wetontwerp ook in elk volgend
»jaar plaats hebben. De in de afdr. der Tweede
»Kamer gemaakte opmerking, dat in groote ge-
»meenten waar van vele honderden personen
»sprake is", de tijd tusschen 15 en 25 Februari
»te kort zou zijn voor de samenstelling
»der lijst, gaf den Minister aanleiding tot wij-
»ziging van art. 23 in den zin, dien het thans

he